

F I L M H A N D L E D N I N G

HALFAOUINE

Filmen distribueras av Folkets Bio, Box 2068, 103 12 Stockholm. Tel 08-20 30 59

Innehåll

Filmen och handledningen	3
Filmen som medium	3
Puberteten	4
Islam som religion	5
Mäns och kvinnors skilda världar	5
Kvinnor i ett muslimskt samhälle	6
Islamisk fundamentalism eller demokratisk utveckling	6
Produktionsuppgifter	7

Filmhandledningarna utges av Svenska Filminstitutet.
Redaktör *Anne Helene Sommarström*

Till vissa filmhandledningar finns en videokassett med utdrag ur filmen (excerpter). Filmhandledningarna kan beställas kostnadsfritt, videokassetter kostar 150:-, inkl moms. Porto tillkommer. Man kan också prenumerera på en förteckning över filmhandledningar och excerpter. Sänd er beställning per brev till **Filminstitutet, Film & Publik Box 27 126, 102 52 Stockholm**

Halfaouine - Bakom slöjan

Text Rita Agesen, översatt från danskan av Stig Björkman
Diskussionsfrågor av Klas Viklund

"I dessa tider, när klichéerna omkring den arabiska kulturen är vagare än någonsin, vill jag berätta om det samhälle som lagt grunden för mina erfarenheter. Det är ett rikt och kärleksfullt samhälle, där humorn och erotiken ständigt finns närvarande - liksom toleransen, något som det idag kan vara vanskligt att finna gehör för.

Några människor vill låsa fast våra fördomar genom att rikta blicken tillbaka mot medeltiden och inskränka våra liv med tabun och i vissa fall även fanatism. En fanatism som kan erbjuda en trygg identitet för dem som upplever att de inte hör hemma någonstans. Andra, och däribland jag själv, vill tvärt emot försöka frigöra människorna."

Ferid Boughedir, Regissör

Filmen och handledningen

Halfaouine är en varm, sensuell film som ger en inblick i en 12-årig pojkes liv och vardag i ett muslimskt samhälle. Noura, som pojken heter, bor i ett gammalt arbetarkvarter (Halfaouine) i centrum av huvudstaden Tunis. Tidsramen är regissörens egen barndom på 60-talet. Men filmen är i många avseenden tidlös, för den skildrar barndom, sexualitet och pubertetskänslor på ett mycket öppet och humoristiskt sätt. Man får en känsla av att Nouras känslor inte är så olika andra 12-åringars i vilket annat land som helst. Filmen blir spännande för oss i ett protestantiskt, nordeuropeiskt land just genom att den arabiska kulturen och den islamiska religionen består med andra villkor och begränsningar för Nouras spirande sexualitet.

En stor del av filmen utspelar sig på takterasserna i arbetarkvarteret. Här antyds hur Noura kan nå sin frihet. Han kan alltid fly bort över de platta taken undan faderns tyranni på den instängda gården. Från terrasserna kan han också uppleva världen utan att själv bli sedd. Vi får följa Noura under några få viktiga dagar i hans liv, då han lämnar barndomen och moderns instängda kvinnovärld. Under tiden får vi de mest överraskande intryck av livet bakom fasaden i denna arabiska stadsdel, där privatlivet levs på slutna gårdar bakom höga murar och i rum utan fönster mot gatan.

Under dessa få dagar under skollovet försöker Noura leva upp till två äldre pojkar och deras intresse för flickor. Nouras eget intresse för det andra könet är i full blom och han försöker att ta poäng hos de andra pojkarna genom att bidra med detaljerade beskrivningar av alla de nakna kvinnobröst han får se i det turkiska badet (hammamen), som han fortfarande får besöka tillsammans med sin mor, eftersom han ännu betraktas som ett oskuldsfullt barn.

Men till sist går det illa. Noura har lovat de båda äldre pojkarna att ta reda på hur kvinnorna är skapta under midjan. Eftersom de alla skyler sig med en tvättlapp eller ett öskar när de kommer ut ur badet, tvingas Noura att gå på upptäcktsfärd i de inre gemakerna, om han vill se mer än bara bröst. Han blir

så uppslukad av synen av en kvinna som är på väg att avslöja sina hemligheter, att han inte lägger märke till badvaktens. Under rop och skrik blir han utkastad ur "paradiset".

Männens värld är svår på ett annat sätt. Fadern slår honom och försöker lära Noura grundbegreppen för hur en man skall uppföra sig. För det första: en man gråter inte. För det andra: en man hänger inte i kvinnornas kjolar.

Det är ett levande myller av människor omkring Noura, och man får följa det liv som levs inom familjen och i kvarterets småbutiker. Filmen visar många fasetter av ett arabiskt/muslimskt vardagsliv, så som det levs av många helt vanliga människor i en större nordafrikansk stad.

- Filmen *Halfaouine* kan med fördel användas som bakgrund och utgångspunkt för en rad ämnen i undervisningen i grundskolan, från årskurs 5 och uppåt, liksom för gymnasieskolans elever. Inled gärna uppföljningen av filmvisningen med att utgå från elevernas egen upplevelse av filmen. Kände eleverna igen sig i den unge Nouras liv? Vad var nytt och vad var välbekant? Fanns det saker som ni gemensamt skrattade åt under filmvisningen, sådant ni ansåg överraskande eller utmanande?
- För fortsatt diskussion om filmen och dess innehåll finns i denna filmhandledning förslag till samtal kring följande ämnen: Filmen som medium, pubertet, islam som religion, mäns och kvinnors skilda världar, kvinnor i ett muslimskt samhälle, islamisk fundamentalism eller demokratisk utveckling.

Filmen som medium

Få konstarter kan på samma sätt som filmen ta oss med till förut osedda platser och andra kulturer. Med de rörliga bil-

dernas hjälp vidgas våra vyer. I stor utsträckning är det TV-mediets nyhetsbevakning vi har att tacka för den kunskap vi har om livet och livsvillkoren i olika delar av världen. Även om nyhetsbilderna präglar vår näthinna med sitt sakliga sätt att redovisa fakta så ger de oss ofta en ganska endimensionell bild av världen. I nyhetsbilderna rapporteras om krig och katastrofer utan att vi direkt behöver involvera oss i de utsatta människornas liv. Här fyller spelfilmen en funktion. Genom upplevelsen av en gestaltad filmberättelse blir vi delaktiga i ett händelseförlopp. Vi får tillåtelse att leva oss in i huvudpersonernas drömmar och längtan. Vi kommer dem nära, lär känna dem, skrattar och gråter med dem.

En stor del av den film vi ser på biografrepertoaren i Sverige kommer från USA och många av oss känner oss minst lika hemma i den amerikanska livsstilen som i vår egen. Vi kan språket de talar, är välbekanta med filmstjärnorna, actionberättandet och filmernas ämnesval. Den tunisiska filmen *Halfaouine* kommer från ett för oss svenskar ganska okänt filmland, men är ändå lätt att identifiera sig med.

Trots att vi förflyttas till Tunisiens islamiska kultur handlar filmen om ett förhållandevis universellt ämne, en pojkes pubertala uppvaknande, om hans möte med sin egen sexualitet, om nyfikenheten på det andra könet. Filmen inleds med en scen från badinrättningen dit den unge Noura följt med familjens kvinnor. Noura ser forskande och trånande på de nakna kvinnokropparna som rör sig bland vattenångorna. Nouras blick görs plötsligt till vår då kameran sveper runt badinrättningen och visar oss vad Noura ser. Detta kallas "subjektiv kamera" och är ett av de allra vanligaste metoderna inom spelfilmen för att dra in åskådaren i fiktionen.

- Fundera över var vi hämtar kunskap för vår uppfattning om andra länder och kulturer. Vilken funktion spelar olika medier: TV-nyheter, långfilmer, dagstidningar och skolans läroböcker? Diskutera vilka medier som är mest lättillgängliga. Finns det en fara i att den största delen av de spelfilmer som visas på bio i Sverige handlar om livet i USA? Finns det länder som är osynliga i våra massmedier?
- Handlingen i *Halfaouine* innehåller en mängd detaljer som är relativt främmande för oss svenskar. Vad är det som gör att hela filmen ändå är begriplig? Filmen innehåller ett drömvsnitt, då en ung flicka får en guldnål instucken i ett finger. Hur kan man tolka den scenen?

Puberteten

Efter inledningsavsnittet från badinrättningen får vi vara med om hur de båda äldre pojkarna, Moncef och Mounir, står och ropar efter de beslöjade jämnåriga flickorna som är på väg för att handla på marknaden. Flickorna är tämligen oförställda i sina svar. När pojkarna frågar en av dem om hon vill följa med till stranden, svarar hon, att de kan dra åt helvete och bli solbrända där. Det är helt otänkbart för henne att följa med ett par jämnåriga pojkar till stranden.

Det gör inte flickorna i den arabiska kulturen.

Pojkarna lever ett friare liv. Noura och hans kamrater har inga plikter. De driver bara runt och tittar på flickor. (Vad man nu kan se bakom slöjorna. Knappast mer än de mörka, kolsminkade ögonen.) Flickorna däremot har en mängd plikter från det de är mycket små. Nouras åtaganden inskränker sig till att springa några ärenden åt kvarterets skomakare som gärna vill komma över "förbjudna" ting som öl, vin eller cigaretter.

Noura styrs av sin spirande sexualitet. Han utnyttjar sin status som "fortfarande barn" till att smyglyssna till vad kvinnorna talar om och till att smygtitta på dem i badet eller när de tvättar kläder.

Som "fortfarande barn" ombeds han att hämta den kvinnliga släktingens behå från klädstreetet. Vilken fröjd! Han stjälar en till vännerna. Men den doftar inte av kvinna, bara av tvättneddel. Även om Nouras nyväckta sexualitet inte skiljer sig särskilt mycket från hur pubertetsbarn i andra länder upplever det, så är skillnaden stor beträffande hur den får komma till uttryck i islamisk kultur och i vår del av världen. Då Noura blir gripen på bar gärning när han spionerar på en vacker dam i skomakarens lilla affär, straffar hans far honom under överinseende av Nouras religiöse vägledare. Noura blir slagen under fotsulorna med en käpp, tills husets kvinnor räddar honom och lyckas lugna den upphetsade fadern.

- Går det att känna igen sig i Nouras situation, att befinna sig i gränslandet mellan barndom och vuxenhet? Vilka problem innebär det? Vilka förmåner?
- Kan klyftan mellan barndom och vuxenhet överbryggas genom att man som barn får ta del av de vuxnas plikter och åtaganden? Flickorna i filmen tycks vid unga år ha fallit in i kvinnorollen just genom att de tidigt fått ta ansvar för vad som åligger en vuxen kvinna. Vilken betydelse spelar till exempel en allt längre skolgång för unga människors möjligheter att ta steget ut i vuxenvärlden?

- Vilken betydelse spelar traditioner och värderingar för vårt sätt att betrakta oss själva och vår sexualitet? När i livet präglas vi, redan som barn eller först i puberteten? Vilken funktion fyller skildringar av sexualitet på film, i tidningar och böcker?

Islam som religion

Islam är förhållandevis osynlig i filmen. Det religiösa finns där mer som kulturella normer som måste följas. Vad som gör filmen så roande är också regissörens demonstrationer av mänskliga svagheter. Hyckleriet, dubbelmoralen, att man trots islams föreskrifter dricker sprit, begår otukt eller, som fadern, läser pornografiska tidskrifter. På det hela taget lever man ett skönt liv med många förlustelser.

Noura och familjen har en religiös vägledare, Sheiks Mokhtar, som är närvarande vid faderns bestraffning av Noura. Han försöker också driva ut onda andar från den kvinnliga släktingen som lider av nervösa kramper. Det finns sexuella undertoner i hennes förhållande till honom. Mokhtar är också med i ritualerna kring Nouras lillebrors omskärelse.

Islam kom till Nordafrika - och därmed också till det nuvarande Tunisien - när araberna erövrade området i slutet av 600-talet. Det är grovt räknat 100 miljoner afrikaner i Nordafrika som bekänner sig till islam.

Den islamiska världens år noll är vårt år 622. Det är året då Muhammed, Allahs profet, tvingades fly till Medina. Koranen är en uppteckning av Allahs avsikter med människorna och världen, så som han uppenbarat dem för Muhammed. Koranen är mer än en religiös bok. Den är fylld med juridiska och praktiska föreskrifter. Den har också genom tiderna blivit utsatt för många olika tolkningar.

På många håll i den arabiska världen råder det idag en konflikt mellan en öppen och nutida tolkning av islam och en äldre mer bokstavstrogen inriktning. Det är bland annat detta filmens regissör perkar på i det inledande citatet, när han säger att han trots de återuppståndna tabuföreskrifterna och de existerande klichéerna och dogmerna vill skildra hur livet också kan gestalta sig.

- Försök att minnas några viktiga inslag i filmen som är förknippade med religionen islam. Vad har dessa företeelser för praktisk betydelse och hur kan man uppfatta dess djupare innebörd?
- Studera gärna islams heliga skrift, Koranen som ligger till grund för livsåskådningen och det dagliga livet i de arabiska länderna.
- Jämför med andra religioner. Vilka likheter och skillnader i moraluppfattning kan vi finna.

Mäns och kvinnors skilda världar

Mäns och kvinnors olika villkor i det muslimska samhället upplever vi i filmen genom Nouras eskapader. Där finns många härliga, roliga episoder som visar att kvinnorna knappast har särskilt tråkigt i det vardagsliv som huvudsakligen levs i husen och på de öppna gårdarna. Husen sak-

nar fönster mot gatan, men kvinnorna kan i gengäld hålla sammankomster på gården utan att störas av de män som de så obarmhärtigt och fulla i skratt talar så mycket om. Det finns en scen från Nouras gård, där kvinnorna liknar männens sexuella organ med olika grönsaker. När Nouras far plötsligt dyker upp med en korg fylld med grönsaker till modern, vill jublet aldrig ta slut.

Under den fest som arrangeras till den yngre broderns omskärelse äter kvinnorna och männen var för sig. Kvinnorna kan då befria sig från slöjan. De dansar också på var sitt håll. Männen håller till ute på gården och kvinnorna är inne i huset.

Inom familjen upprätthålls inga skarpa gränser. Det är

bara när någon främmande man kommer på besök som skillnaden markeras och kvinnorna beslöjar sig. Nouras mors kusin bryter mot alla regler, till Nouras fars stora förtrytelse. Han vill helst kasta ut henne. Hon bor hos familjen, eftersom hon är fränksild. Hennes man har begärt skilsmässa, sedan hon vägrat att bära slöja.

Hon är också symbol för den frihetslängtan som även kommer till uttryck i skomakarens sång om den lilla fågeln som flyger över taken och vidare, bort härifrån.

- Försök att ringa in några av skillnaderna mellan att växa upp som pojke och flicka i Tunisien. Jämför gärna situationen för den unge huvudrollen Noura och den unga flickan som tillfälligt får flytta in hos Nouras familj.
- Diskutera situationen för den gränsöverskridande kvinnan, Nouras mors kusin. Hon klär sig utmanande och uppmuntrar de andra kvinnorna att prova hennes klänningar och juveler. Hon bryter mot reglerna och befinner sig i gränslandet till vad som bara är tillåtet för män.
- Filmens skildrar regissörens uppväxt på 60-talet. Diskutera hur könsrollerna såg ut i Sverige under samma period.

Kvinnor i ett muslimskt samhälle

Filmen ger en betydligt mer nyanserad bild av kvinnornas liv än de klichéer vi i väst har av den förtryckta arabiska kvinnan. Under slöjorna och de vita djelaba-kaftanerna har de arabiska kvinnorna det inte så illa med sig själva och sina kroppar.

Under senare år har den politiska verkligheten i Tunisien fört fram förtrycket av kvinnorna i ljuset. 1989 ville regeringen förbjuda Hijab - duken eller slöjan som skall täcka kvinnans hår och ansikte. Detta genomfördes inte. Den tidigare presidenten, som hade makten till 1987, ville också förbjuda Hijab. Det påstås att han upprepade gånger rev slöjan av kvinnor på offentliga platser med orden: "Hur ska man kunna göra framsteg med restriktioner som hör medeltiden till?"

Kvinnornas beslöjning ses i allmänhet som ett uttryck för ett förtryck. I Koranen står det inte mycket om bruket av slöja. På ett ställe står det: "Och säg till de troende kvinnorna... att de skall vika sina huvuddukar över bröstet och inte avslöja sin skönhet för någon annan än sin äkta make... eller för barnen som inte har någon uppfattning om kvinnors nakenhet". (Sura Al Ahzab 33, vers 60).

En muhammedansk (manlig) feminist kom 1928 till den slutsatsen, att kvinnor är bättre i stånd att kontrollera sin sexualitet än män. Följaktigen utgör slöjan ett skydd för männen (gentemot deras egen sexualitet).

Henny Harald Hansen (en dansk antropolog som har forskat i arabiskt kvinnoliv i många år) säger: "Slöjan var ursprungligen främmande för islam. Araberna kom först i kontakt med bruket att bära slöja vid erövringen av Syrien... I det antika Mesopotamien var slöjan den ärbara kvinnans privilegium, i motsats till skökan som skulle visa sitt obetäckta och utslagna hår... Inom denna kultur var det även sed och bruk att större delen av kvinnorna i samhället levde ett tillbakadraget liv bortom det offentliga livet. Araberna övertog denna inställning - liksom slöjan - som en statussymbol."

- Diskutera slöjans funktion inom islam. Har regissören gjort rätt eller fel då han i denna film mot reglerna i sin kultur valt att exponera denna mängd av nakna kvinnokroppar?
- Kan en film som *Halfaouine* belysa könsrollsfrågor och mentaliteten mellan manligt och kvinnligt i vårt eget samhälle? Kan *Halfaouine* öka vår förståelse för invandrarens seder och bruk? På vilket sätt?

Islamisk fundamentalism eller demokratisk utveckling

I filmen blir skomakaren anhållen av den hemliga polisen. Han har ängarat en politisk slogan på en mur och skrivit en elakhet om presidenten. Vi ser också en glimt av några strejkande arbetare i demonstration.

Tunisien har varit självständigt sedan 1956. Landets självständighetskamp gentemot Frankrike var inte så blodig som den Algeriet fick uppleva. Sedan dess har landet fungerat som en enpartistat. Den västligt orienterade presi-

denten Bourguiba regerade till 1987, alltmer diktatoriskt. Under 60-talet, då filmen utspelar sig, fanns redan en opposition gentemot hans enväldsstyre. Skomakaren var inte den ende som hamnade i fängelse.

Den nuvarande presidenten Ben Ali kom till makten genom en kupp, men 1990 skapades ett flerpartisystem i Tunisien. Demokratirörelsen har stora svårigheter, och det fundamentalistiska partiet Ennahda (vilket betyder återfödelse) är i stark uppgång. Regeringspartiet vill inte ge detta parti tillåtelse att ställa upp till val.

I Tunisien upplever man alltså liknande fenomen som i många andra arabiska länder; i protest mot en västlig utveckling uppstår fundamentalistiska partier, vars ideologi har sitt ursprung och får sin näring ur stränga uttolkningar av den islamiska religionen.

- Tunisien är ett land som saknar en demokratisk tradition. Landet var fransk koloni fram till 1956. Vad har detta för inverkan på samhällets och familjelivets organisation?
- Vilken roll spelar industrialiseringen och den tekniska utvecklingen då det gäller förändringen av sociala levnadsmönster? Omställningen från bondekultur till industrisamhälle har i många fall lett till en kvinnlig frigörelse när samhället ansett sig behöva kvinnor som arbetare i industrin. Diskutera den sociala situationen i Tunisien. Filmen utspelar sig i början av 1960-talet. Hur är läget idag?
- Vad innebär begreppet fundamentalism? Kan fundamentalisternas plädering för äldre seder och bruk förklaras som en reaktion mot en ganska osäker framtid? Har vi fundamentalister också i det svenska samhället? Varför?

Produktionsuppgifter

Originaltitel *Halfaouine L'enfant des Terrasses*
Regi och manus *Ferid Boughedir*
Foto *Georges Barsky*
Ljud *Hechmi Joulak*
Klippning *Moufida Tlatli*
Musik *Anouar Braham*
Produktion *Cinetelefilm, Scarabee Films,
France Media, La Radio Television,
Tunisienne, La ept,
Westdeutscher Rundfunk
Tunisien/Frankrike 1990*

I rollerna

*Selim Boughedir
Mustapha Adouani
Rabia Ben Abdallah
Mohamed Driss
Hélène Catzaras
Fatma Ben Saidane
Carolyn Chelby*